

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

УДК 317.134:379.844

Бардашевська Юлія Олегівна

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТАРШОКЛАСНИКІВ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

ВІННИЦЯ – 2007

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та ступінь дослідженості проблеми. Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація і демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки та технології в усьому світі вимагають створення умов, за котрих освіта у XXI столітті має бути підпорядкована набуттю знань та розвитку талантів творчої особистості.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні передбачено формування здорового способу життя і духовної культури дітей та молоді, соціально-педагогічну профілактику дитячої бездоглядності, задоволення запитів дітей у навчальний та вільний час. Різноманітність життя незмінно залишається за межею уроків. Якщо на уроці життя вивчається, то у процесі позакласної діяльності життя проживається. Тому в позакласній діяльності міра свободи має лише соціальні межі, а за ними у підростаючого покоління є максимум свободи вибору. Скерувати цей вибір у ціннісному напрямі може кваліфікований педагог.

Відповідно до потреб часу соціально-педагогічні орієнтири вітчизняної системи вищої педагогічної освіти передбачають якісну професійну підготовку майбутнього вчителя. Найважливішою соціальною функцією вищої педагогічної школи в цьому зв'язку постає функція формування особистості педагога гуманістичного типу, справжнього інтелігента, здатного не тільки професійно, а й творчо підходити до розв'язання завдань виховного характеру.

Зростає діяльність науковців і практиків у напрямі посилення технологічного аспекту підготовки вчителя особливо щодо виховання у напрацюванні підходів до гуманізації педагогічної взаємодії педагога з дитиною і колективом у цілому (І.П. Аносов, І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва).

Домінуюча роль у педагогічній системі відводиться навчальній діяльності, у процесі якої відбувається виховання особистості учня. Проте особистість формується не лише у навчанні та праці, а й у форматі вільного часу, у дозвіллі, коли вільно відбувається фізичний і духовний розвиток людини. Це спрямовує увагу педагогів до відповідної сфери життя дітей, особливо старшого віку. В зв'язку з цим суттєвого практичного значення набуває формування готовності майбутнього вчителя до виховної роботи у позанавчальний час на основі опанування сучасними педагогічними технологіями.

Актуальність нашого дослідження полягає у необхідності теоретичної та методичної розробки змісту і форм підготовки майбутнього вчителя до організації виховної діяльності учнів старшого віку в дозвіллі та озброєнні його відповідними вміннями та навичками у системі вищої педагогічної освіти.

Увага до цієї проблеми з боку науковців і педагогів-практиків існувала завжди, проте на сучасному етапі гуманізації освітнього процесу зростає інтерес до особистості в усіх формах і видах її життєдіяльності, тому проблема розглядається

на новому, вищому науковому та методичному рівні.

Автори наукових досліджень у галузі підготовки вчителя в системі вищої педагогічної освіти, формування особистості сучасного педагога-вихователя (І.Д. Бех, Б.А. Брилін, Ф.М. Гоноболін, Р.С. Гуревич, О.А. Дубасенюк, І.А. Зязюн, А.Й. Капська, Н.Є. Мойсеюк, В.А. Роменець, В.А. Сластьонін, М.І. Сметанський, С.О. Сисоєва, Г.С. Тарасенко, А.І. Щербаков та інші) відзначають важливість організаторських умінь у діяльності вчителя, необхідність пошуку шляхів і засобів його професійного становлення, а також вказують на недостатню розробленість цієї проблеми, особливо щодо виховання у позанавчальний час.

Теоретики соціології дозвілля все більше розглядають суспільство як суспільство дозвілля, де значна частина часового простору не заповнюється виснажливою працею чи навчанням. Дозвіллева діяльність, не зважаючи на її недетермінований характер, потребує свідомої і цілеспрямованої її організації соціальними інститутами, насамперед школою.

Аналіз системи підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності у сфері організації дозвілля старшокласників засвідчує складність визначеної проблеми та необхідність подолання суперечностей, що виникли, зокрема:

- а) протиріччя між традиційною системою організації позакласної роботи і сучасними інтересами та запитамі молодих людей у сфері дозвілля;
- б) протиріччя між зростаючими вимогами до професійної культури вчителя взагалі і належною готовністю до організації дозвіллевої діяльності старшокласників зокрема;
- в) протиріччя між насиченим переліком навчальних дисциплін педагогічного фаху та недостатнім методичним забезпеченням цілеспрямованого розвитку відповідних умінь та навичок організації дозвілля старших учнів;
- г) протиріччя між теоретичною підготовкою студентів у цій сфері діяльності та оволодінням ними ефективними практичними методами, формами та способами її реалізації.

Для подолання цих суперечностей на сучасному етапі розвитку педагогічної науки виникла нагальна потреба в розробці теоретичної й методичної основи підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників у системі вищої педагогічної освіти.

У вітчизняній практиці організації дозвіллевої діяльності молоді поряд із традиційно працюючими фахівцями цієї галузі: культпрацівниками, вихователями, керівниками технічної творчості, художньої та іншої самодіяльності – введена підготовка соціальних працівників і соціальних педагогів, функціональними обов'язками котрих є організація дозвіллевої діяльності в її різноманітних формах. Водночас володіння теорією і методикою педагогічної організації дозвілля не є прерогативою перерахованих вище фахівців. Педагогіка дозвілля – органічна складова частина діяльності практично всіх працівників системи освіти, проте визначальна частка організації дозвілля школярів лежить на класному керівникові,

тому необхідно розробити наукові основи педагогіки дозвілля й підготувати до цієї діяльності майбутніх учителів під час навчання у вищому педагогічному закладі.

Не випадково ця проблема останнім часом увійшла в коло наукових інтересів багатьох науковців: вона вивчається науковими школами, кафедрами, а також окремими дослідниками. Наприклад, В.М. Пічі, О.А. Дубасенюк, А.Ф. Воловик, В.А. Воловик виклали загальні принципи організації дозвілля людей, створення різнопрофільних клубів за інтересами; О.А. Бездверна-Хомерікі досліджувала, як здійснюється гуманістичне виховання підлітків у дозвіллевій діяльності; Є.В. Лаврентьева, О.І. Рассказова вивчали розвиток творчості старших підлітків у позакласній роботі; Л.Є. Просандеева пропонувала шляхи подолання депривації підлітків у культурно-дозвіллевій діяльності; В.В. Салко, Е.М. Цибуля представили систему засобів формування творчості молодших школярів у дозвіллевій діяльності; Ю.В. Пелех, І.Н. Рябченко, О.Л. Чуланова спрямували свій науковий пошук на використання потенціалу позакласної діяльності для розвитку особистості учня старших класів, формування його життєвих перспектив, виховання патріотизму та громадянської свідомості під час дозвілля.

Разом з тим проблема підготовки майбутнього вчителя до організації дозвіллевої діяльності старшокласників недостатньо висвітлена у педагогічній літературі. Частково досліджується це питання у працях І.А. Зязюна, А.Й. Капської, С.О. Сисоевої, Н.Є. Щуркової, а також у деяких дисертаціях (С.С. Антоненко, В.І. Воробей, І.Є. Зайцева, Л.І. Йовенко, С.Ю. Пащенко, Л.Р. Пелех), тому напрацювання ефективних методик і технологій, котрими можна озброїти майбутнього вчителя в плані організації дозвіллевої діяльності старшокласників, є актуальним і практично необхідним. Це зумовило вибір теми нашого дисертаційного дослідження – «Підготовка майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників».

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження входить до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського як складова комплексної наукової проблеми «Зміст педагогічної підготовки вчителя в умовах формування загальноєвропейського простору вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0105U0000942).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від 24.02.1999 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 1 від 25.01.2005 р.).

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх учителів у вищому педагогічному навчальному закладі.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників.

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови і методику підготовки майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників.

Гіпотеза дослідження. Ефективна підготовка майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників уможлиблюється за таких педагогічних умов:

– формування особистості майбутнього вчителя як організатора дозвілєвої діяльності старшокласників з позитивною мотивацією до цієї роботи, творчим потенціалом і комунікативною компетентністю;

– модернізації навчального процесу на основі моделювання реальних ситуацій виховання і озброєння студентів інтерактивними формами організації дозвілєвої діяльності старшокласників;

– стимулювання потреби студентів у самоосвіті та озброєння їх технологією самовдосконалення, включаючи навички самоаналізу, пошуку нового вміння.

Відповідно до об'єкта, предмета, сформульованої мети і висунутої гіпотези дослідження визначено такі **завдання**:

1. Теоретично обґрунтувати сутність поняття «організація дозвілєвої діяльності старшокласників».

2. Розкрити роль дозвілєвої діяльності у формуванні особистості учня старшої школи.

3. Вивчити стан готовності майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників.

4. Обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити педагогічні умови, котрі забезпечують ефективність підготовки майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників.

5. Розробити програму і зміст спеціального семінару «Організація дозвілєвої діяльності старшокласників (майстер-клас)» і впровадити його в навчальний процес.

Методологічну основу дослідження складають загальнофілософські положення про особистість, розвиток її свідомості у різних видах діяльності; наукові концепції та теорії гуманістичного виховання, діяльнісного та аксіологічного підходів до формування особистості, розвитку педагогічної творчості майбутнього вчителя в контексті культурологічної парадигми освіти.

Нормативну базу дослідження становлять: Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI ст., Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа).

Теоретичну основу дослідження складають: концептуальні ідеї педагогічної освіти (І.А. Зязюн, Р.С. Гуревич, С.О. Сисоєва), психолого-педагогічні основи ефективної професійної підготовки вчителя (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, Н.Є. Мойсеюк, С.Л. Рубінштейн, І.Д. Бех, Н.Г. Ничкало, О.М. Пехота, В.А. Роменець), теоретичні та методичні розробки системи підготовки майбутнього вчителя до виховної діяльності

(О.А. Дубасенюк, А.Й. Капська, М.В. Лемківський, Г.В. Троцко, Н.Є. Щуркова), праці про дидактичну проблему організації самостійної роботи студентів (П.І. Підкасистий, К.К. Платонов, І.П. Підласий, М.І. Сметанський), сучасні методики інтерактивного навчання (О.С. Газман, І.П. Іванов, О.В. Матвієнко, Г.С. Тарасенко, П.М. Щербань). Дослідження базується на провідних положеннях соціальнопедагогічних праць щодо вільного часу та його виховної функції (В.М. Пічі, А.Ф. Воловик, В.А. Воловик).

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз філософської, психолого-педагогічної, історичної літератури з теми дослідження; аналіз концепцій, методик, програм, за допомогою яких здійснюється виявлення шляхів розв'язання проблеми дослідження; моделювання навчальних і виховних ситуацій;

емпіричні: анкетування, бесіди, інтерв'ювання, спостереження як засоби вивчення досліджуваних явищ; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, підсумковий) для перевірки ефективності розробленої моделі; статистичні методи обробки одержаних даних, що визначають кількісний та якісний показник результативності дослідження.

Організація дослідження. Дисертаційне дослідження проводилось упродовж 1999-2006 років і складалося з трьох етапів науково-педагогічного пошуку.

На першому етапі (1999-2000 рр.) здійснювалася пошукова робота, спрямована на визначення та конкретизацію об'єкта й предмета дослідження, вивчався стан розробленості визначеної проблеми, проводився аналіз виховної роботи під час дозвілля старшокласників у школі, уточнювалися мета, завдання, методи дослідження, опрацьовувалася філософська, педагогічна та методична література, складалася програма дослідження, визначалася його експериментальна база.

На другому етапі (2000-2003 рр.) проходив констатувальний експеримент, у ході якого було виокремлено систему необхідних вмінь та навичок студентів щодо організації дозвіллевої діяльності старшокласників, вивчено стан готовності студентів вищого педагогічного закладу до визначеного напрямку педагогічної діяльності, розпочато науковий пошук з даної проблеми педагогіки дозвілля.

Третій етап дослідження (2003-2006 рр.) був спрямований на розробку і впровадження педагогічних умов, необхідних для ефективної підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників. На цьому етапі проводився формувальний експеримент для перевірки гіпотези й завдань дослідження, узагальнювалися та оброблялися за допомогою статистичних методів дані експерименту. Було зроблено остаточні висновки й визначено перспективні кроки щодо подальшого удосконалення підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників.

Експериментальна база. Дослідження проводилося на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Хмельницького

національного університету, Житомирського державного університету імені Івана Франка. До експерименту були залучені вчителі та учні старших класів загальноосвітніх шкіл №№ 3, 17 м. Вінниці, студенти вказаних педагогічних закладів. Загальна кількість респондентів склала 968 осіб.

Наукова новизна та теоретичне значення оформленої кандидатської дисертації полягає в тому, що *вперше* зроблено наукове обґрунтування педагогічних умов та шляхів спеціальної теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників з урахуванням індивідуальних особливостей студентів та вимог сучасного гуманістичного напрямку навчально-виховного процесу; *розроблено та експериментально підтверджено* методику підготовки студентів у даному напрямі під час навчання у вищому педагогічному закладі, *визначено* критерії та рівні готовності студентів до вказаної діяльності. *Набули подальшого розвитку* положення професійної підготовки вчителів у плані здійснення виховної роботи у позанавчальний час.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці змісту методики підготовки майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників; у створенні програми та навчально-методичного забезпечення спеціального практичного курсу «Організація дозвілєвої діяльності старшокласників (майстер-клас)».

Результати дослідження можуть бути використані викладачами, студентами педагогічних навчальних закладів різних рівнів акредитації, учителями, вихователями, організаторами дозвілля дітей, батьками тощо.

Основні положення й результати дисертаційного дослідження **впроваджено** в систему фахової підготовки майбутніх учителів у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (довідка № 10/50 від 05.10.2006 р.); висновки та рекомендації, котрі викладені у дисертаційному дослідженні, використані у навчально-виховному процесі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 963/01 від 22.09.2006р.), Хмельницького національного університету (акт від 9.11.2006 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 435 від 08.11.2006 р.).

Вірогідність наукових положень та висновків дослідження забезпечується методологічним обґрунтуванням підходів до розв'язання порушеної проблеми, використанням комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті і завданням, поєднанням кількісного і якісного теоретичного та емпіричного матеріалу, наслідками дослідно-експериментальної роботи.

Апробація результатів дослідження здійснювалась у ході дослідно-експериментальної діяльності особисто дослідником та за його сприянням викладачами вищих педагогічних закладів: Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Хмельницького національного університету, Житомирського державного університету імені Івана Франка. Основні положення і результати дослідження

виголошені на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Методологія, теорія, досвід, проблеми» (Київ-Вінниця, 2002, 2006 рр.), «Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості» (м. Донецьк, 2006 р.); Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми мовознавства і лінгводидактики» (м. Вінниця, 2004 р.), «Культурно-ціннісні витоки сучасного виховання особистості» (м. Київ, 2006 р.), на конференціях, семінарах аспірантів, учителів і викладачів, засіданнях навчально-методичних комісій загальноосвітніх шкіл м. Вінниці.

Матеріали дослідження обговорювалися і одержали позитивну оцінку на засіданнях кафедри інноваційних технологій освіти і виховання Житомирського державного університету імені Івана Франка, кафедри педагогіки вищої школи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, кафедри педагогіки і кафедри теорії і методики трудового та професійного навчання Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, а також на методичних семінарах у Вінницькому обласному інституті післядипломної освіти педагогічних працівників.

Основні результати дослідження висвітлені у 9 працях: методичному посібнику, статтях, 7 з котрих опубліковані у провідних наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура дисертації. Робота виконана українською мовою, складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (219 найменувань), додатків на 18 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 210 сторінок, з них основного тексту – 170 сторінок. Текст проілюстровано 3 рисунками і 9 таблицями.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і ступінь дослідженості обраної теми; визначено об'єкт, предмет, мету і завдання роботи; сформульовано гіпотезу дослідження; визначено методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичну та практичну значущість; висвітлено методологічну та теоретичну основи дослідження; вказано етапи експерименту, дослідну базу та сферу впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** – «**Підготовка майбутніх вчителів до організації дозвілєвої діяльності учнів як педагогічна проблема**» – зроблено аналіз стану дозвілєвої діяльності учнів у психолого-педагогічній літературі та практиці; здійснено екскурс в історію вітчизняної педагогіки дозвілля; вивчено бюджет вільного часу старшокласників; розглянуто роль дозвілєвої діяльності у формуванні особистості школяра; досліджено стан підготовки майбутніх учителів до визначеного напрямку виховної роботи у педагогічній теорії та практиці вищих

педагогічних навчальних закладів України; проведено вивчення рівня володіння майбутніми вчителями необхідними вміннями та навичками організації дозвілєвої діяльності учнів старшої школи.

У розділі проведено теоретичне обґрунтування сутності поняття «організація дозвілєвої діяльності старшокласників». Оскільки педагогічний процес здійснюється шляхом організації діяльності дитини, а життєва активність особистості виявляється у різноманітних видах діяльності – ігровій, навчальній, трудовій, творчій, дозвілєвій, – то кожний з цих видів має організовуватись згідно з психолого-педагогічними вимогами і з урахуванням вікових особливостей. Відштовхуючись від широкого поняття «вільний час» у філософському, соціологічному і психологічному визначеннях, розглянуто більш вузького поняття «дозвілля старшокласника», у психолого-педагогічному розумінні, обґрунтовано розмежування термінів «дозвілля» і «дозвілєва діяльність». Враховуючи розвивальну мету організації дозвілля, більш вдалим був визнаний термін «дозвілєва діяльність», яким користуються останнім часом більшість дослідників. Ця діяльність визначається як вільна, як така, що обирається індивідом за його потребами та інтересами, а не є викликаною тиском зовнішніх обставин. Проте «вільна» не є безконтрольна: адже, якщо вона не спрямовується педагогом, то опиняється під впливом негативних чинників. За таких умов різко зростають вимоги до школи як соціального інституту і відповідно до педагогічних працівників щодо посилення уваги до організації дозвілєвої діяльності учнів.

Хоча проблема заповнення вільного часу молоді соціально корисною діяльністю ще з античних часів турбувала теоретиків і практиків виховання, сучасне демократичне суспільство, яке проголосило людину найвищою цінністю, висуває нові підходи у вихованні, в основі яких закладені загальнолюдські цінності, що забезпечують конструктивні відносини людини з природою, людини з людиною, наповнюють життя гідним змістом і роблять його самоцінним і повнокровним.

Ефективно використаний виховний потенціал дозвілля учнівської молоді може стати важливим інструментом у формуванні корисних членів суспільства за умов професійно грамотного здійснення педагогічної дії на основі гуманістичного підходу до особистості. Проте цей потенціал, за нашими висновками, використовується у навчально-виховному процесі школи ще недостатньо: організація дозвілля в школах знаходиться на низькому рівні; вільний час часто заповнюється нецікавими, формалізованими виховними заходами, на які старшокласники приходять під примусом і без бажання; форми роботи переважно застарілі, вони не відповідають сучасним запитам молоді; до тих заходів, що проводяться у школі, залучаються лише активісти, немає індивідуального підходу для охоплення всіх школярів.

Значною мірою це пояснюється тим, що у вищих педагогічних закладах не акцентується увага на підготовці майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників. У навчальній педагогічній літературі мало приділяється уваги цій проблемі як у теоретичному, так і прикладному сенсі. Тому останнім

часом активізувалася науково-дослідна робота у цьому напрямі: розробляється Державна програма «Культура. Просвітництво. Дозвілля»; у деяких ВНЗ питання педагогіки дозвілля входить складовою в комплексні наукові теми (наприклад, у Київському національному університеті культури і мистецтв, Житомирському державному університеті імені Івана Франка).

З'явилася низка дисертаційних досліджень, пов'язаних з організацією дозвілля дітей та юнацтва (К.М. Байша, А.П. Вірковський, Г.О. Єскіна, Ю.І. Завалевський, І.В. Кравченко, Р.Р. Петронговський, О.В. Теренова, В.І. Тернопільська, Л.М. Устименко, С.Д. Цюлюпа, Т.І. Чернігівець).

Разом з тим спостерігається явна перевага наукових праць, присвячених вихованню учнівської молоді, над дослідженнями про підготовку майбутнього вчителя до організації дозвіллевої діяльності. Науковці останнім часом цим питанням почали займатись більш детально. Так, підготовку соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнівської молоді досліджувала С.Ю. Пащенко, формування комунікативних умінь майбутніх учителів у процесі виховної роботи в оздоровчих таборах вивчала О.П. Яковліва, педагогічні умови організації сімейного дозвілля в сільських клубних закладах висвітлила у своїй дисертації Н.Б. Бабенко, про підготовку студентів-філологів до родинного виховання викладено у дисертаційному дослідженні Л.І. Йовенко.

Результатом вивчення психолого-педагогічної літератури, наукових досліджень і практичних пошуків стало уявлення про структуру дозвіллевої діяльності старшокласників, яка складається з трьох сфер: *перша* – рекреація фізичних і розумових сил, тобто відпочинок, розваги, спілкування з друзями тощо; *друга* – задоволення пізнавально-розвивальних потреб – передбачає заняття різного роду цікавими і корисними справами типу читання, хобі, екскурсії, спілкування тощо; *третья* – задоволення емоційно-духовних потреб – це різного роду творчі дії, захоплення тощо.

Були визначені основні *функції* дозвілля, а саме: рекреаційна, пізнавально-розвивальна, емоційно та духовно збагачувальна, функція самопізнання та самореалізації, функція формування життєвих перспектив і можливості вибору майбутньої професії, функція соціалізації у плані задоволення потреби у спілкуванні, входження в інші соціальні групи за інтересами, а також психотерапевтична функція, тобто можливість відволіктися від складних життєвих ситуацій.

У формуванні особистості старшокласника суттєве значення відіграє характер проведення вільного часу, який, за результатами дослідження, становить у середньому 200-220 днів у календарному році. Опитування 240 учнів 9-11 класів міських шкіл (№№ 3,17 м. Вінниці) показало, що у більшості старшокласників вільного часу багато (хоча окремі респонденти вказали лише від 0 до 2 годин на день), тому перед педагогами-практиками постає нагальна проблема організації і вмілого керування дозвіллям старшої учнівської молоді. Натомість форми і зміст дозвілля одноманітні, споживацького

характеру (переважають зустрічі з друзями, перегляд розважальних телепередач, прогулянки по місту, відвідування масових загальноміських видовищ, повна бездіяльність – 60%); пізнавально-розвивальні форми дозвілєвої діяльності зводяться до читання книжок, перегляду пізнавальних телепередач та користування комп'ютером (25%); емоційно та духовно збагачувальні форми дозвілєвої діяльності цікавлять лише невелику кількість учнів (15%); організатором дозвілля, як правило, є або сам респондент, або його друзі, а батьки і класний керівник названі одним відсотком опитуваних; бажання проводити вільний час у школі висловили лише поодинокі респонденти; гурткова та секційна форма дозвілєвої діяльності охоплює не більше 10% опитуваних; бажання змістовно проводити вільний час висловили майже всі, але більшість з них не знає, яким чином.

У першому розділі дисертації виокремлені педагогічні вміння та навички, необхідні для організації дозвілєвої діяльності старшокласників, які об'єднані у три групи: діагностично-аналітичні, конструктивно-проективні і комунікативно-організаційні. Наведено результати вивчення стану володіння цими вміннями та навичками студентами старших курсів філологічного факультету Вінницького державного педагогічного університету (усього 312 студентів), котрі свідчать, що за самооцінкою студентів, які вже пройшли педагогічну практику на низькому рівні підготовки знаходяться 21,5%, а за оцінкою вчителів шкіл і викладачів 50,7%. На середньому рівні відповідно: за самооцінкою – 52,4%, за оцінкою вчителів і викладачів – 41,3%. На високому рівні за самооцінкою опитаних знаходяться 36,1%, натомість за оцінкою вчителів і викладачів – лише 18%. Паралельно сформувався типологія ставлення студентів до даної діяльності, а саме: гармонійно-позитивне, ситуативно-позитивне і пасивно-позитивне ставлення.

У дисертаційній роботі викладено перелік причин низького стану готовності майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників: у навчальних планах педагогічних закладів немає спеціальних курсів для відповідної підготовки студентів; педагогічні працівники орієнтують студентів-практикантів на проведення масових, частіше всього формалізованих заходів; не стимулюється самостійний творчий пошук студента; низький або недостатній рівень комунікативної компетенції; відсутність навичок аналізу і самоаналізу тощо.

У другому розділу – «Методика підготовки майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників» – представлено теоретичне обґрунтування шляхів підготовки майбутніх учителів до досліджуваної проблеми виховання, розроблено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності учнів старшої школи, описано педагогічний експеримент і висвітлено аналіз його результатів (з 1999 по 2006 роки).

Підготовка майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників становить складну систему навчальних і виховних чинників. Вона базується на концепції гуманістичного виховання, передбачає впровадження

навчально-методичного комплексу з урахуванням сучасних ефективних технологій виховної діяльності для засвоєння відповідного набору знань, умінь та навичок, які детермінують оволодіння студентами професійною компетентністю, і впроваджується на основі аксіологічного підходу.

Розроблені нами педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників передбачають: 1) формування особистості майбутнього вчителя – організатора дозвіллевої діяльності старшокласників з позитивною мотивацією, творчим потенціалом і комунікативною компетентністю; 2) озброєння студентів знаннями, уміннями та навичками організації дозвіллевої діяльності старшокласників, котре здійснюється внаслідок опанування навчальним матеріалом інформаційно- дидактичного і методичного блоків і закріплення шляхом практичної апробації; 3) оволодіння майбутніми вчителями методами, способами і формами організації дозвіллевої діяльності старшокласників; 4) стимулювання потреби в самоосвіті та озброєння технологією самовдосконалення майбутніх учителів у цьому напрямі роботи.

Беззаперечним є постулат про виключну роль особистості педагога у виховному процесі. Педагогічно слухної організації дозвіллевої діяльності учнівської молоді може домогтися лише той учитель, котрий власними діями, прикладами, імпровізаціями створить атмосферу для виявлення вихованцями активності й творчості. У розділі представлена розроблена нами структурна схема особистості майбутнього вчителя як організатора дозвіллевої діяльності старшокласників, що складається з трьох сфер: 1) мотиваційно-ціннісної (аксіологічні орієнтації, позитивна мотивація до педагогічної діяльності, творчий потенціал); 2) змістовно-операційної (знання, уміння, навички, гуманістичне виховання, індивідуальний підхід); 3) сфери рефлексії (самосвідомість, самопізнання, самоаналіз).

Навчально-методичний комплекс підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників становить складну структуру з багатьох взаємопов'язаних та взаємообумовлених складових. Їх умовно можна об'єднати у таких три компоненти: *когнітивний*: обізнаність у психологічних характеристиках старшокласників, уявлення про сучасні потреби та інтереси молодого покоління, розуміння педагогічного потенціалу дозвілля; розуміння принципів гуманістичного виховання та аксіологічного підходу; знання щодо змісту та методики організації дозвіллевої діяльності старшокласників; *практично-діяльнісний*: уміння й навички організації цього напрямку виховної роботи; активність і творчість в організації дозвіллевої діяльності старших учнів, індивідуальний підхід; комунікативна компетентність; *критеріально-оцінний*: рівні сформованості професійної компетентності; аналіз, самоаналіз, оцінювання, професійне удосконалення.

Реалізація досліджуваних аспектів професійної підготовки здійснювалася в ході експерименту на принципах наскрізного й поступального навчання кількома шляхами: теоретичної підготовки при вивченні психолого-педагогічних дисциплін;

формування і розвитку практичних умінь і навичок у ході підготовки з теорії та методики виховання, педагогічної майстерності, при проходженні педагогічної практики і проведенні студентської науково-дослідної роботи.

З метою підвищення ефективності навчання студентів у визначеному напрямі нами було розроблено й апробовано програму й зміст спеціального семінару «Організація дозвіллевої діяльності старшокласників (майстер-клас)» із впровадженням інтерактивних методів навчання.

Узагальненням і підсумком підготовки майбутнього вчителя стало озброєння його розробленою нами моделлю дій педагога-організатора дозвіллевої діяльності старшокласника, яка включає етапи виховної діяльності (організаційний, реалізаційний і аналітично-корекційний), зміст цієї діяльності та правила для педагога, виконання котрих забезпечує ефективність виховної роботи.

Формувальний експеримент, результати котрого викладено у цьому розділі, виявив:

- 1) основні положення про сутність і методику організації дозвіллевої діяльності старшокласників краще засвоюються студентами за умов здійснення навчального процесу у формі майстер-класу з використанням сучасних інтерактивних методів;
- 2) стійкі уміння студентів організовувати таку діяльність краще формувати через власний досвід у процесі конструювання віртуальних ситуацій на практичних заняттях, а також у ході використання набутих знань у реалістичних ситуаціях під час педагогічної практики;
- 3) навички цієї роботи будуть набуватися послідовно й поетапно через засвоєння стилів та алгоритмів взаємодії з учнями (керування, наставництво, партнерство, підтримка);
- 4) підготовка студентів у визначеному напрямі буде ефективною, якщо її зміст включатиме творчий пошук майбутніх учителів з урахуванням сучасних інтересів і вікових потребах учнів;
- 5) формування професійної готовності до відповідної виховної діяльності майбутніх учителів відбувається активніше за умов стимулювання потреби в самоосвіті, продуктивній рефлексії; вироблення в них навичок самоаналізу та озброєння їх прийомами опрацювання новітніх технологій у вихованні та пошуку нових вмінь.

Для одержання констатувальних даних експерименту використовувались кількісні та рангові оцінки досліджуваних явищ, визначених за певними критеріями сформованості умінь та навичок організації дозвіллевої діяльності старшокласників у майбутніх учителів. До цих критеріїв відносяться наступні.

Перший критерій – це розуміння ролі дозвіллевої діяльності у вихованні старшокласників, а також знання про психолого-педагогічний зміст, яким має бути наповнений цей вид діяльності. Студент вміє організувати дозвілля учнів лише за рекомендаціями класного керівника або методиста. Це низький, репродуктивний рівень підготовленості до даної педагогічної дії.

Другий критерій – це вміння використовувати виховний потенціал дозвілля у плані вибору заходів, які відповідають програмі гармонійного розвитку особистості, і наповнювати дозвілля пізнавально-розвивальною діяльністю. Студент володіє

певними знаннями, уміннями та навичками і може самостійно організувати і провести окремий виховний захід. Це середній, локально-моделюючий рівень підготовленості.

Третій критерій – це володіння методикою організації дозвіллевої діяльності старшокласників з урахуванням потреб та інтересів кожного з учнів, уміння творчо вирішувати виховні задачі, здатність до аналізу та самоаналізу, прагнення до вдосконалення своїх умінь та навичок в цій виховній роботі. Студент має сформовану позитивну мотивацію до виховної діяльності, володіє головними стратегіями виховання, озброєний уміннями, навичками організації дозвіллевої діяльності старшокласників, здатний до творчості та використання інноваційних методик. Це високий, системно-моделюючий рівень підготовленості.

Якісні рангові показники сформованості відповідних умінь і навичок організації дозвіллевої діяльності старшокласників вивчено за розробленими критеріями і представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Експертна оцінка рівня сформованості умінь та навичок організації дозвіллевої діяльності старшокласників у майбутніх учителів

Рівні підготовленості до педагогічної дії	Критерії сформованості умінь та навичок організації дозвіллевої діяльності старшокласників	Кількість студентів		%	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
репродуктивний (низький)	студент організує дозвілля учнів лише за рекомендаціями класного керівника або методиста	131	62	48,0%	22,8%
локально-моделюючий (середній)	студент володіє певними знаннями, уміннями та навичками і може самостійно організувати і провести окремий виховний захід	95	142	35,0%	52,4%
системно-моделюючий (високий)	студент має сформовану позитивну мотивацію до виховної діяльності, володіє головними стратегіями виховання, озброєний уміннями, навичками організації дозвіллевої діяльності старшокласників, здатний до творчості та використання інноваційних методик	46	68	17,0%	24,8%

Підводячи підсумки проведеного педагогічного експерименту, ми зробили експертну оцінку рівня готовності майбутніх учителів до організації дозвіллевої

діяльності старшокласників студентів старших курсів таких педагогічних закладів: Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (ВДПУ), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (УДПУ), Хмельницького національного університету (ХНУ), Житомирського державного університету імені Івана Франка (ЖДУ) (таблиця 2).

Наведені дані показують, що спостерігається стійка тенденція до зменшення кількості студентів з низьким рівнем готовності (у середньому на 24,7%) і збільшення кількості студентів з високим рівнем готовності (в середньому на 17,3%) в усіх експериментальних групах. Найбільш виразним є показник зростання кількості студентів з високим рівнем готовності до визначеної діяльності, а саме: у ВДПУ – на 23,5%, ХНУ – на 17,3%, ЖДУ – на 18,6%, УДПУ – на 10,1%. Отже, у середньому по вищих навчальних закладах, де проходив експеримент, кількість підготовлених на високому рівні студентів зростає на 17,3%.

Таблиця 2

Рівень готовності майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників

ВНЗ (кількість студентів)	Рівень											
	низький				середній				високий			
групи	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
ВДПУ (136 ст.)	23	33,8	5	7,4	36	53,0	38	55,9	9	13,2	25	36,7
УДПУ (135 ст.)	25	37,0	10	14,7	35	52,5	44	64,7	7	10,5	14	20,6
ХНУ (139 ст.)	27	37,8	8	11,8	36	50,1	40	58,8	8	12,1	20	29,4
ЖДУ (140 ст.)	27	37,4	9	13,2	38	53,2	40	58,8	7	9,4	19	28,0

Порівнюючи контрольну і експериментальну групи за якісним показником (середнього і високого рівнів), ми одержали такі дані: ВДПУ: КГ – 45 студентів (33%), ЕГ – 63 студенти (46,3%); ХНУ: КГ – 44 студенти (32,0%), ЕГ – 60 студентів (43,0%); ЖДУ – 45 студентів (31,0%), ЕГ – 59 студенти (42,7%); УДПУ: КГ – 42 студенти (25,1%), ЕГ – 58 студентів (42,6%).

Результати формувального експерименту засвідчили зростання професійної підготовленості майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності

старшокласників унаслідок упровадження у практику педагогічних умов та озброєння студентів відповідною методикою.

Зростання показників вищого і середнього рівнів готовності студентів довело ефективність розробленої нами методики підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників. Одержані результати дозволяють стверджувати, що основні завдання експериментально-дослідної роботи вирішені і положення гіпотези доведені.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми та одержані результати пошуково-експериментальної роботи дозволили сформулювати такі висновки.

1. У дисертаційному дослідженні доведено, що підготовка майбутнього вчителя до організації дозвіллевої діяльності старшокласників є актуальною проблемою теорії й практики системи вищої педагогічної освіти, вона потребує спеціальної науково-теоретичної та методичної розробки.

2. На підставі вивчення психолого-педагогічної літератури було теоретично обґрунтовано сутність базового поняття «організація дозвіллевої діяльності старшокласників» як планомірної, впорядкованої системи умов, дій та суб'єктів – учасників педагогічного процесу, котра спрямована на проведення вільного від навчання часу на пізнавально-розвивальному та емоційно і духовно збагачувальному рівнях.

3. Проведене дослідження ролі дозвіллевої діяльності у формуванні особистості старшокласників показало, що, по-перше, у житті учнів старшої школи вільний від навчання час посідає важливе місце як час для відновлення фізичних і розумових сил, можливість займатися улюбленими справами; по-друге, вільний час має величезний виховний потенціал, адже він надає можливість вільного розвитку особистості за її бажанням й інтересами, забезпечує умови вибору будь-якої діяльності без зовнішнього тиску; по-третє, некерованість дозвіллям з боку батьків і школи може мати і позитивні, і негативні наслідки (негативні переважають).

4. Виявлено, що дозвіллева діяльність старшокласників характеризується певними ознаками (не регламентованість, багатопредметність, різноманітність, рухливість, швидкоплинність), виконує різні функції (рекреаційна, пізнавально-розвивальна, емоційно і духовно збагачувальна, функція самопізнання та самореалізації, функція формування життєвих перспектив, функція соціалізації, психотерапевтична функція), має рівневу структуру (рівень споживання, рівень творчості та рівень соціально корисної діяльності).

Констатувальний експеримент показав, що виховний потенціал дозвілля учнів у школі залишається нереалізованим. Домінуючим є рівень споживання культурних надбань, мало уваги приділяється переведенню цієї діяльності на вищі рівні.

5. Аналіз теоретичних джерел і практичного досвіду педагогів свідчить, що

педагогіка дозвілля – органічна складова частина діяльності практично всіх працівників системи народної освіти, але головна роль в організації дозвілля школярів лежить на класному керівникові, тому в дисертації вивчено стан готовності майбутніх учителів до цієї ланки виховної роботи. Дослідження дозволило виявити низку недоліків: відсутність знань про зміст та особливості даного напрямку педагогічної праці; невміння визначити мету, засоби й прийоми виховного впливу під час дозвілля; нерозуміння ролі, функцій і виховного потенціалу дозвілля; нездатність організовувати дітей; прагнення спростити педагогічну задачу.

6. У дисертації теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені педагогічні умови для ефективної підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників: 1) формування особистості майбутнього вчителя-організатора дозвіллевої діяльності старшокласника; 2) озброєння студентів знаннями, уміннями та навичками організації дозвіллевої діяльності старшокласників; 3) оволодіння майбутніми вчителями методами, способами і формами організації дозвіллевої діяльності старшокласників; 4) стимулювання потреби в самоосвіті та озброєння технологією самовдосконалення майбутніх учителів у плані організації дозвіллевої діяльності старшокласників. Структурними компонентами цієї підготовки є: база знань (когнітивно-імперативний компонент), система дій (операційно-діяльнісний компонент), інтерес до цієї ланки виховної роботи та рефлексія (мотиваційний компонент). Базується підготовка на принципах гуманістичного та особистісно спрямованого виховання і здійснюється з урахуванням аксіологічного та культурологічного підходів.

7. У дисертаційній роботі обґрунтовано критерії та показники, які необхідні для діагностики стану та рівня підготовленості майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників. Розроблено такі критерії: обізнаність у предметі та засобах професійної діяльності (вимір ступеня інформованості); спроможність організовувати дозвіллеву діяльність старшокласників (вимір ступеня практичної навченості). Найбільш репрезентативними є показники володіння узагальненими вміннями та навичками організації дозвіллевої діяльності старшокласників діагностично-аналітичного, конструктивно-проективного та комунікативно-організаційного компонентів виховного процесу.

За цими критеріями та показниками визначено рівні підготовленості майбутніх учителів: високий (системно-моделюючий), середній (локально-моделюючий), низький (репродуктивний).

8. Результати формувального експерименту засвідчили зростання професійної підготовленості майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників внаслідок впроваджених у практику педагогічних умов та озброєння студентів відповідними уміннями і навичками. Дані експертних оцінок і кількісні виміри підтвердили ефективність запропонованого навчально-методичного комплексу. Це дає підстави вважати, що вихідна методологія є правильною, визначені завдання реалізовані,

гіпотезу дослідження підтверджено, а мету досягнуто.

Отже, сукупність одержаних наукових висновків та практичних рекомендацій має важливе значення для теорії й практики підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників.

Дослідження, звісно, не вичерпує всіх питань, пов'язаних з вивченням можливостей майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників, підвищенням її ефективності, зростанням якості підготовки майбутніх учителів до її здійснення. Перспективними можуть бути дослідження методики використання комп'ютерних навчальних програм для підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності учнів; порівняльного аналізу організації дозвіллевої діяльності старшокласників у міській і сільській школах за сучасних соціально-економічних умов.

Основні положення дисертації висвітлено в таких публікаціях:

1. Бардашевська Ю.О Мовна комунікація у вихованні особистості / Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: Серія: Педагогіка і психологія. – № 2. – Вінниця, 2000. – С. 135-138.

2. Бардашевська Ю.О. Пошуки творчого вирішення деяких проблем виховання учнів / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук.пр. у 2-х част. – Ч.1/ Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2002. – С.117-120.

3. Бардашевська Ю.О Формування комунікативної компетенції як складової у підготовці студентів до виховної діяльності: Актуальні проблеми сучасної лексики, граматики та лінгводидактики / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Вид-во ВДПУ, 2003. – с.6-8.

4. Бардашевська Ю.О. Роль дозвіллевої діяльності у формуванні особистості школяра/ Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 7 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер»,2005. – С. 55-59.

5. Бардашевська Ю.О Характеристика підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників/ Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2005. – № 7. – С. 8-12.

6. Бардашевська Ю.О. Аксиологічний підхід у підготовці майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників / Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових статей. Педагогічні науки. – № 1. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2006. – С. 13-20.

7. Бардашевська Ю.О. Моделювання у навчанні студентів організації дозвіллевої діяльності старшокласників/ Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук.пр. – Випуск 9 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ –

Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2006. – С.55-59.

8. Бардашевська Ю.О. Підготовка майбутнього вчителя до організації дозвіллевої діяльності старшокласників/ Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Збірник наукових праць. – Вип. 9. – Кн.2. – К., 2006. – С. 352.

9. Бардашевська Ю.О. Організація дозвіллевої діяльності старшокласників (майстер-клас): Програма й методичні рекомендації для студентів вищих навчальних педагогічних закладів. – Вінниця: ВДПУ, 2006. – 36 с.

АНОТАЦІЯ

Бардашевська Ю.О. Підготовка майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2006.

Дисертація присвячена дослідженню проблеми підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників. У дисертаційній роботі зроблено аналіз стану дозвіллевої діяльності учнів старшої школи у психолого-педагогічній літературі та практиці, висвітлено роль дозвіллевої діяльності у формуванні особистості школяра, дана характеристика стану підготовки майбутніх учителів до цієї ланки виховної роботи, зокрема встановлено рівні володіння необхідними знаннями, вміннями та навичками організації цієї діяльності.

У дисертації розроблені педагогічні умови, які сприяють ефективній підготовці студентів вищих педагогічних закладів до визначеної ланки педагогічної діяльності. Обґрунтовано критерії розвитку умінь та навичок організації дозвіллевої діяльності старшокласників у майбутніх вчителів. Розроблено інтерактивну методіку підготовки студентів педагогічних ВНЗ у формі практичного курсу типу «майстер-клас».

Ключові слова: дозвіллева діяльність, підготовка майбутнього вчителя, вміння, навички, інтерактивні методи, критерії, рівні, педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Бардашевская Ю.О. Подготовка будущих учителей к организации досуговой деятельности старшекласников. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04. – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михайла Коцюбинского. – Винница, 2006.

Диссертация посвящена исследованию проблемы подготовки будущих учителей к организации досуговой деятельности старшекласников. В диссертационной работе дано теоретическое обоснование понятия «организация досуговой деятельности».

старшеклассника», сделан анализ данной проблемы в психолого-педагогической литературе и практической деятельности школы, осуществлен экскурс в историю отечественной педагогики досуга; изучен бюджет свободного времени старшеклассников; освещена роль досуговой деятельности в формировании личности школьника, дана характеристика уровня подготовленности будущих учителей к этому виду воспитательной работы в педагогической теории и практике высших педагогических учебных заведений Украины; сформулирован комплекс умений и навыков организации досуговой деятельности старшеклассников и выделены уровни владения ними у будущих учителей.

Структура досуговой деятельности старшеклассников представляет собой многоуровневую взаимосвязанную и взаимообусловленную конструкцию, включающую в себя три основных компонента: рекреативный (восстановление физических и умственных сил), познавательно-развивающий (занятия для умственного развития), эмоционально и духовно обогащающий (занятия для духовного роста).

Эффективно используемый воспитательный потенциал досуга ученической молодежи может стать определяющим инструментом в формировании полезных членов общества при условии профессионально грамотного осуществления педагогического воздействия на основе гуманистического подхода и аксиологического принципа воспитания личности. В диссертации изложены педагогические условия и методика подготовки будущих учителей к данному виду воспитательной деятельности. Они включают:

- формирование личности будущего учителя – организатора досуговой деятельности старшеклассников с позитивной мотивацией, творческим потенциалом и коммуникативной компетентностью;
- вооружение студентов знаниями, умениями и навыками организации указанного вида деятельности, которая осуществляется на базе информационно-дидактического и методического блоков и закрепления путем практической апробации;
- овладение будущими учителями методами, способами и формами организации досуговой деятельности старшеклассников;
- стимулирование потребности в самообразовании и вооружение технологией самоусовершенствования.

Разработана интерактивная методика подготовки студентов высших учебных заведений в виде практического курса типа мастер-класс.

Обоснованы критерии и уровни развития обобщающих умений и навыков организации досуговой деятельности старшеклассников у будущих учителей: высокий (системно-моделирующий), средний (локально-моделирующий), низкий (репродуктивный).

Результаты формирующего эксперимента доказали повышение эффективности

профессиональной подготовленности будущих учителей к организации досуговой деятельности старшеклассников на основе внедренных в практику педагогических условий и прикладной методики в данном направлении педагогической деятельности.

Совокупность полученных научных выводов и практических рекомендаций имеет существенное значение для теории и практики подготовки будущих учителей к организации досуговой деятельности старшеклассников.

Ключевые слова: досуговая деятельность, подготовка будущего учителя, умения, навыки, интерактивные методы, критерии, уровни, педагогические условия.

Bardashevskа J. Training of the future teachers for organization leisure activities of senior pupils – Manuscript.

The thesis on getting the scientific degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education – Vinnytsya State Pedagogical University named by Mikhailo Kotsyubynskiy. Vinnytsya, 2007.

The dissertation is devoted to the problem of training future teachers for organization leisure activities of senior pupils. There is the analyze of the status of leisure activities of senior pupils in psychological and pedagogical literature and on practise. Elucidate the role of leisure activities, determine the levels of necessary knowledge, abilities and habits, work out the pedagogical conditions for effective training of the future teachers for organization leisure activities of senior pupils.

In this dissertation we elaborate the pedagogical conditions which help in effective training of students of pedagogical institutes and universities in determined link of the pedagogical activities. Criteria the development abilities and habits organization leisure activities of senior pupils are substantiated. The interactive methods' training of students of pedagogical institutes and universities is elaborate. It includes practical course like "master-class".

Key words: leisure activities, training of the future teachers, abilities, habits, interactive methods, criteria, levels, pedagogical conditions.